MEDYADA PATRİYARKAL NORMLARIN TEMSİLİ VE KARŞI ÇIKIŞIN İZLERİ: BAHAR DİZİSİ ÖRNEĞİ

REPRESENTATION OF PATRIARCHAL NORMS AND TRACES OF RESISTANCE IN THE MEDIA: THE CASE OF THE TV SERIES "BAHAR"

Neslihan YOLÇU CENGİZ, Şefika YURDAKUL SAYGILI

38

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Yıl: 2026 Sayfa: 1-18
https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil

DOI: 10.35379/cusosbil.1641502

Geliş Received: **17.02.2025**
Kabul Accepted: **17.09.2025**

MEDYADA PATRİYARKAL NORMLARIN TEMSİLİ VE KARŞI ÇIKIŞIN İZLERİ: BAHAR DİZİSİ ÖRNEĞİ

REPRESENTATION OF PATRIARCHAL NORMS AND TRACES OF RESISTANCE IN THE MEDIA: THE CASE OF THE TV SERIES "BAHAR"

Neslihan YOLÇU CENGİZ [1], Şefika YURDAKUL SAYGILI [2]

ÖZ

Medyanın, toplumsal cinsiyete dair yerleşik temsil ve stereotipleri yeniden üreten bir mekanizma olduğu ve aynı zamanda taşıdığı potansiyel ile istenildiğinde bu normlara karşı direniş aracı olabileceği kabul edilmektedir. Bu çalışma televizyon ekranlarında patriyarkal normların temsilini ve bu normlara karşı çıkışın izlerini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla sürmektedir. Bahar dizisi örneğinde gerçekleştirilen çalışmanın temel amacı, dizide yer alan ana kadın karakterin gösterdiği direniş örüntülerini ortaya koyarak patriyarkal mücadelede medyanın potansiyelini tartışmaktır. Araştırma 24 bölüm ile sınırlandırılmış ve veriler tematik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Dizinin ilk sezonunda toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kadın karakterin güçlenme ve direnişini yansıtan söylem ve sahneler öne çıkarken ikinci sezondan itibaren patriyarkal yapının ve toplumsal cinsiyet stereotiplerinin pekiştirildiği unsurlar dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, çalışma bulgularında önce patriyarkaya karşı direnişin izleri, ardından patriyarkanın gölgesini yansıtan yapılar analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre kadın karakterin patriyarkayla mücadelede belirli direniş biçimleri geliştirdiği, ancak bu direnişin patriyarkal normlar ve değerlerle örtüşen bir çerçevede sınırlandırıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:
Toplumsal Cinsiyet,
Patriyarka,
Direniş,
Medya ve Kadın.

ABSTRACT

The media is acknowledged as a mechanism that perpetuates established representations and stereotypes concerning gender; however, it also possesses the potential to serve as a means of resistance against these norms if desired. This study adopts a comparative perspective to explore the representation of patriarchal norms and signs of resistance to these norms on television. Taking the TV series Bahar as a case study, the primary aim is to examine the patterns of resistance demonstrated by the main female character and to discuss the potential role of media in the struggle against patriarchy. The study's scope was restricted to 24 episodes, and thematic analysis was used as a method to analyse the data. Although the series' first season featured notable dialogues and scenes that highlighted the female character's empowerment and resistance in the context of gender equality, since the second season, the aspects that uphold the patriarchal structure and gender stereotypes have become more prominent. In this regard, the research findings examined the first indications of resistance to patriarchy and then the factors that mirrored its shadow. It has been concluded from the findings of the study that the female character confronts patriarchy by developing some forms of resistance, but that this resistance is constrained by a framework that overlaps with patriarchal norms and values.

Keywords:
Gender,
Patriarcyh,
Resistance,
Media and Woman

[1] Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, neslihan.yolcu@kocaeli.edu.tr, https://orcid.org/0000-0001-6228-6030

[2] Arş. Gör. Dr., Kocaeli Üniversitesi, sefika.yurdakul@kocaeli.edu.tr, https://orcid.org/0000-0003-0577-4403

Alıntılamak için/Cite as: Yolçu Cengiz N. ve Yurdakul Saygılı Ş. (2026) Medyada Patriyarkal Normların Temsili Ve Karşı Çıkışın İzleri: Bahar Dizisi Örneği, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 1-18

GİRİŞ

Kadınlar ve erkekler, dışsal ve zorlayıcı yaygın toplumsal cinsiyet pratiklerinin içerisine doğmaktadır. Bu toplumsal pratikler, patriyarkanın da üretildiği iktidar ilişkisini barındırmaktadır. Zamana ve kültürlere göre değişiklik gösterse de, hemen hemen her dönemde kadınlık ve erkeklik öğrenilmekte, yerine getirilmekte ve sürekli biçimde yeniden inşa edilmektedir. Yasalar önünde kazanılan kadın ve erkek eşitliğini bir kenara bırakırsak, günümüzde kadınlar aleyhine işleyen toplumsal cinsiyet rolleri ve stereotipleri, farklı bağlam ve biçimlerde sürmeye devam etmektedir. Aile içinden başlayarak farklı toplumsal kurum ve ilişkilerle aktarılan, öğretilen ve pekiştirilen toplumsal cinsiyetin görünmez bağları, kadınların ikincil konumlarını yeniden üretmektedir. Bireylerin toplumdaki rollerini, beklentilerini ve davranışlarını şekillendiren temel bir kavram olarak toplumsal cinsiyet, medya içeriklerinde sıklıkla tartışılan bir kavramdır. Medya alanında yapılan toplumsal cinsiyet odaklı çalışmalarda genel olarak medyanın (TGC, 2016; Dursun, 2011; Alankuş, 2012; Uğur Tanrıöver, 2012; İnceoğlu & Akçakalı, 2018; İmançer, 2006; Gencel Bek & Binark, 2000; Öztürk, 2011) toplumsal cinsiyet kalıplarını güçlendirdiği, yeniden ürettiği ve kadına yönelik şiddeti normalleştirdiği ortaya konulmaktadır.

Çalışmada medyanın, kadınlık ve erkeklik temsilleri ile patriyarkal yapıyı yeniden mi ürettiği yoksa buna alternatif olabilecek yeni anlatılar mı sunduğu sorusuna yanıt aranmaktadır. Bu bağlamda medyanın, sadece toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirici rolünün değil; aynı zamanda bu rolleri dönüştürme potansiyelinin de tartışılması hedeflenmektedir. Hafta içi prime time zamanda yayınlanan yerli televizyon dizileri, izleyicilerin tercih ettiği televizyon programları arasında ilk sırada yer almaktadır (İnceoğlu & Akçakalı, 2018, s. 15). Farklı demografik özelliklere sahip geniş kitlelere hitap eden bu yapımlar, dünyayı görme ve algılama şeklimizi, toplumsal cinsiyet algılarını derinlemesine etkilemektedir. Bu bağlamda, bir kadın karakterin mücadelesini konu alan "Bahar: Uyanmaya Hazır mısın?" sloganı ile yayınlanmaya başlayan Bahar dizisi örneklem olarak seçilmiştir. Dizinin medyadaki yerleşik cinsiyet temsiline alternatif bir anlatı sunduğu iddiası ve beklentisi bu dizinin örneklem olarak seçilmesinde belirleyici olmuştur.

İlk bölümü 13 Şubat 2024'te yayınlanan dizinin ilk 24 bölümü araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışmada, karakter inşasının, ana anlatının ve toplumsal cinsiyet temsillerinin bu bölümler aralığında temellendiği, sonrasında ise mevcut örüntülerin tekrar ettiği gözlemlendiğinden inceleme ilk 24 bölüm ile sınırlandırılmıştır. Bu sayade dizinin anlatısında patriyarkal normların yeniden üretimi ve bu normlara karşı direniş unsurları sistematik ve derinlemesine bir analizle ortaya konulmuştur. Verilerin çözümlenmesinde Braun ve Clarke'ın tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda verilerin analizi için sıklıkla kullanılan tematik analiz yöntemi ile toplumsal cinsiyet rol ve stereotiplerinin sunumundaki yerleşik ve/veya alternatif anlam örüntüleri tespit edilmiştir.

Çalışmada, güncel bir dizi örneği üzerinden ana akım medyada patriyarkal normların temsiline karşı geliştirilen direniş biçimlerini tematik analiz yöntemiyle inceleyerek, medyada toplumsal cinsiyet temsillerinin çok katmanlı yapısına dair özgün bir değerlendirme sunulması amaçlanmaktadır. Literatürde sıklıkla medyanın toplumsal cinsiyet rollerini yeniden ürettiği vurgulanmakta olup bu çalışmada patriyarkal yapıya karşı direnişin mümkün olup olmadığı ve bu direnişin görünürlüğü tartışmaya açılmaktadır. Bu yönüyle çalışma, medyada yerleşik kalıpların ötesine gecilerek, dönüştürücü anlatıların varlığına ilişkin bir bakış açısı sunmakta ve medya ve toplumsal cinsiyet tartışmalarını farklı bir açıdan ele almaktadır. Çalışmada medyada kadının temsiline yönelik toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında niceliksel artış ve olumlu içeriklerin yer almasının yalnızca bir başlangıç olduğu ancak bunun tek başına yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yerleşik iktidar ilişkileri ve alışkanlıkların terk edilmesinin zorluğu göz önüne alındığında bu süreçte sürekli bir farkındalık ve bilinçle hakeret edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde medyanın patriyarkanın gölgesinden çıkamayacağı bu normların güçlenmesine katkı sunacağı ve bu alandaki mücadelenin de yüzeysel bir çaba olarak kalacağı vurgulanmıştır.

TOPLUMSAL CİNSİYET TARTIŞMALARI

Toplumsal cinsiyet literatürü, biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kimliklerinin birbirinden bağımsız kavramlar olduğu tartışmasıyla şekillenmektedir. Kadınlık ve erkeklik kimliklerini biyolojik farklılıklara dayandıran, kadını savunmasız ve korunmaya muhtaç bir varlık olarak kodlayan belirlenimci perspektifin (Mill, 2016, s. 20-21) aksine, "Kadın doğulmaz, kadın olunur" sözüyle Beauvoir (2019, s.61), toplumsal cinsiyetin kültürel bir inşa olduğu savı ile tartışmanın temellerini atmıştır. Dişil ve eril kimlikler, biyolojik temellerden çok farklı anlamlar taşımaktadır (Stoller 2019, s. 10). Belirlenimci bakış açısı güç ilişkilerini doğal ve değiştirilemez göstererek cinsiyet eşitsizliklerini meşrulaştırmaktadır (Alkan, 2017, s. 12) Örneğin, adet döngüsü, hamilelik ve doğum gibi biyolojik süreçler kadının "başkalığını" kanıtlayan unsurlar olarak sunulmuş (Beauvoir, 2019, s. 61-63), böylece toplumsal rollerin biyolojik temellere dayandığı görüşü güçlendirilmiştir. Ancak, toplumsal cinsiyet kimliklerinin toplumun kültürel normları ve beklentileri doğrultusunda şekillendiği savı giderek daha fazla kabul görmektedir (Oakley, 1985, s. 210; Bhasin, 2014, s. 9). Bu yaklaşım, cinsiyetin yalnızca biyolojik bir kader değil, kültürel bir üretim olduğunu gösteren bakış açısının güçlenmesine işaret etmektedir. Aile, din, eğitim ve medya gibi kurumsal yapılar, bireyin toplumsal cinsiyet kimliğini inşa eden temel etkenler arasında yer almaktadır. Connell'e (1998, s. 255) göre, doğumda yalnızca biyolojik cinsiyetle tanımlanan bireyler, büyüdükçe toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranış kalıplarıyla şekillendirilmektedir. Bu dayatma, bireyin özgür gelişim alanını kısıtlamakta ve cinsiyet temelli bir eşitsizlik kültürünü yeniden üretmektedir. Kültürel farklılıklara rağmen genel olarak cinsiyet kalıpları evrensel biçimde birbirine benzemektedir. Neredeyse dünyanın her yerinde kadınlar, erkeklerin mülkiyetinde olan özel çevrelenmiş bir yerde doğmakta ve yaşamaktadır (Berger, 2010:46). Kadına ve erkeğe atfedilen rollerin doğuştan gelen doğal veya sabit değil; tarihsel ve toplumsal süreçle şekillendiği, kadına hükmetme ihtiyacından doğduğu, politika, ekonomi, toplum kültür gibi her alanla yakın bir ilişki içinde olduğu kabul edilmektedir. Kadın ve erkek arasındaki yerleşik eşitsizliğin temelini atan patriyarkal kurum ve düzenlemeler ile kadınlık ve erkeklik her dönem sürekli biçimde inşa edilmektedir.

Kadınlar üzerindeki bu yapısal baskının temelinde patriyarka kavramı bulunmaktadır. Kandiyoti (2013, s. 185), patriyarkayı kadınlar üzerindeki sistematik erkek tahakkümünü açıklayan bir kavram olarak tanımlarken, Sancar (2009, s. 24) bu yapının toplumsal ilişkilerdeki eşitsizliğin kurumsallaşmasını sağladığını vurgulamaktadır. Beauvoir'ın (2019, s. 175) değerlendirmesine göre ise patriyarka, kadının konumunu tarih boyunca erkeğe bağımlı hale getiren bir yapıdır. Walby (2016, s. 40) patriyarkal düzeni üretim tarzı, ücretli emek, devlet yapıları ve kültürel normların birleşimiyle açıklamaktadır. Bu da patriyarkanın sadece bireysel ilişkiler düzeyinde değil, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda da derin yapılar oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu düzen her dönem "kadınları tabii olacakları, erkekleri de hükmedecekleri konumlara" getirecek şekilde iktidar ilişkilerini üretmektedir (Direk, 2018, s. 190). Erkek egemen bir system olarak patriyarka, cinsiyetçiliğe dayalı ayrımcılığı üretmekte ve yalnızca bireysel tutumların değil kurumsal yapıların da taşıyıcısı olmaktadır.

Toplumsal düşünce tarihinde kadınların akıldan, dolayısıyla kamusal alandan dışlanması da patriyarkal sistemin bir diğer tezahürüdür. Llyod'a (1996, s. 100-107) göre, akıl erkeklikle, duygu ise kadınlıkla özdeşleştirilmiş, böylece kadınlar özel alana hapsedilmiştir. Bu bakış açısı, kadınları tarihsel olarak görünmez ve etkisiz kılan derin bir düşünsel miras bırakmıştır. Kadınsı olarak nitelendirilen çekingenlik, uyumluluk ve duygusallık gibi özellikler, erkeklere atfedilen saldırganlık ve otoriterlik gibi özelliklerle karşıt bir biçimde yapılandırılmıştır (Bhasin, 2014, s. 84). Dökmen'in (2015, s. 224-225) belirttiği gibi, cinsiyet rolleri kadınlardan bakımlı ve şefkatli olmalarını, erkeklerden ise güçlü ve otoriter olmalarını beklemektedir. Bununla birlikte, kadın ve erkek arasındaki bu hiyerarşik düzen sarsılmaz bir gerçeklik değildir. Dowling (1994) kadınların korunma ve kurtarılma arzularından vazgeçmesi gerektiğini savunurken, Hooks (2016) ise kız kardeşliğin güçlendirilmesi, özgüvenin geliştirilmesi ve kadınların kendi yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmalarının önemine dikkat çekmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM, 2018) raporu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanabilmesi

için patriyarkal yapıyı dönüştürecek köklü adımların atılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu dönüşüm, bireysel çabalar kadar kolektif ve yapısal değişimleri de zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, medyanın toplumsal cinsiyet temsillerindeki rolü ve kadının güçlendirilmesi noktasındaki potansiyeli özel bir önem taşımaktadır.

MEDYA, CİNSİYETÇİLİK VE PATRİYARKA İLE MÜCADELE

Medya, dışardaki dünya hakkında bilgi aldığımız, öğrendiklerimizi pekiştirdiğimiz, tutum ve düşüncelerimizi şekillendiren ve bize belirli davranış modelleri sunan bir araçtır. Medya mesajlarını belirli stereotipler aracılığıyla iletmektedir. Stereotipler temel olarak "dünyayı anlamaya ve etiketlemeye çalıştığımız kısayollarımızdır." (Lippman, 1998, s. 89-90). Zihnimizde taşıdığımız stereotipler aracılığıyla fark ettiğimiz ya da bize aktarılan tek bir özellikten yola çıkarak eksik parçaları tamamlayabilir, doğrudan deneyim yaşamadığımız konuda bile fikir sahibi olabiliriz. Medya, kadını sınırlandıran, eril tahakkümü güçlendiren gerçekçi olmayan stereotipler ile toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen ve patriyarkal yapıyı sürdüren güçlü bir araçtır (Wood, 1994, s. 231; Telseren Ömeroğlu, 2024, s. 36; İmançer, 2006, s. 63; Kandiyodi, 2013; Walby, 2016). Bu durum toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmalarında medyanın konumunun sorgulanmasının da temel nedenini oluşturmaktadır. Tuchman (1978), medyadaki kadın temsilini "sembolik imha" kavramı ile ifade etmektedir. Tuchman, Amerikan medyasını inceleyerek kadınların temsilindeki yetersizliğin ve sistematik eksikliğin, kadınları toplumsal alanda görünmez kılma amacına hizmet ettiğini vurgulamıştır (Tunchman, 1978). Bu bağlamda medyanın, kadınlara ya çok sınırlı bir şekilde yer vererek ya da yer verdiği kadınları ev içi roller, romantik ilişkiler ve basit görevlerle sınırlandırarak önemsizleştirdiğini belirtmektedir. Medyada kadınların ev hanımı, anne veya cinsel obje gibi kalıplaşmış rollere sıkıştırıldığına ve bu durumun, kadınların toplumda üstlenebileceği rollerin çeşitliliğini kısıtladığına dikkat çekmektedir (Tunchman, 1978, s. 17).

Patriyarkal söyleme karşı direniş tam da bu noktada devreye girmekte ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini üreten tüm yapıları aşmak için geliştirilen mücadeleleri barındırmaktadır. Bu bağlamda kadınların medyadaki temsillerinin eleştirel bir şekilde ele alınması ve alternatif hikâyelerin yaratılması, bu alandaki direnişin ilk adımını oluşturmaktadır. Medya, toplumsal normları şekillendiren ve pekiştiren güçlü bir araç olmakla birlikte, aynı zamanda bu normlara karşı direnç gösterme, alternatif anlatılar yaratma ve toplumun cinsiyetle ilgili algılarını dönüştürme potansiyeline de sahiptir (Gauntlett, 2008). Ancak bu potansiyelin hayata geçmesi, medyanın geleneksel patriyarkal yapılarla sıkı bağları nedeniyle her zaman kolay olmamaktadır. Bu direniş, sadece bireylerin ve grupların kişisel haklarını korumayı değil, aynı zamanda toplumsal normlara ve patriyarkanın yeniden ürettiği tahakküm biçimlerine karşı bir meydan okumayı da içermektedir.

Ülkemizde yapılan medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisine yönelik güncel çalışmalarda medyada kadınlar genellikle eş veya anne, birincil bakım veren, bağımlı, yetersiz, kurban, cinsel obje veya cinsellikten arındırılmış anne rolleriyle sunulurken; erkekler bağımsız, otoriter, karar verme mekanizmalarında, iktidar sahibi, geçim sağlayıcı, kaba saldırgan dışa dönük olarak betimlenmektedir (İnceoğlu & Akçakalı, 2018, s. 47). Yapılan çalışmalarda belirli kadın tiplemelerinin medyada çokça yer aldığı, bunlar dışındakilerin ise zaman içinde "normalleştirildiği" dolayısıyla medyada kadının çeşitliliğini yansıtacak gerçekçi bir temsil olmadığı ortaya konulmaktadır (Gül Ünlü & Aslan, 2016, s. 192). Amerikan medyasındaki kadın temsilini açıklayan sembolik imhanın, Türk medyasında da karşımıza çıktığı görülmektedir. Kadınlar haber, reklam, sinema, dizi gibi her tür televizyon içeriğinde sistematik biçimde erkek lehine imha edilmektedir.

Medyada kadınların, toplumsal cinsiyet stereotiplerine uygun biçim ve içerikte gösterildikleri, kadınların erkeklere göre özne olarak daha az yer aldığı, daha olumsuz temsil edildiği saptanmaktadır. Bu çerçevede, medyada kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine sıkıştırıldığına dair geniş bir literatür bulunsa da, kadın karakterlerin bu roller içinde nasıl direnç gösterebildiğine yönelik analizler sınırlıdır. Bu durum, kadın karakterlerin sadece edilgen figürler olarak mı sunulduğu, yoksa ataerkil normlara karşı direniş gösterebilecekleri bir alan açılıp açılmadığı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu çalışmada analiz edilen dizide, kadın karakterin patriyarkal yapılar

karşısında nasıl bir mücadele alanı oluşturduğu ve bu mücadelede patriyarkanın gölgesine ilişkin izlerin nasıl yer aldığı incelenmiştir. Böylece, ana akım medyada toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik bir direniş alanının var olup olmadığı ve bu alanın sınırlılıkları ortaya konulmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz, nitel verilerin analizine yönelik bir dizi yaklaşım ve şemsiye terim olarak kullanılmaktadır. Tematik analiz yöntemi altında birçok farklı model ve adım bulunmaktadır (Allholjailan, 2012; Naeem, Ozuem, Howell, & Ranfagni, 2023) Ancak tüm farklı versiyonlardaki ortak unsurlar; kodlama ve tema geliştirme, anlamsal ve/veya örtük anlamı yakalama ve verilere tümevarımsal ve/veya tümdengelimsel olarak yönelmedir. Standartlaştırılmış sınırlandırılmış bir metodolojiden ziyade, tekrar eden anlam örüntülerini ortaya çıkarmaya çalışan esnek bir yöntem olarak tasarlanmıştır. Bu esneklik bir yandan araştırmacıya özgürlük alanı yaratırken diğer yandan uygulamada pozitivist paradigmaya kayma, kişinin kendi bakış açısına sahip çıkamaması gibi birtakım hataları ortaya çıkarmaktadır (Braun & Clarke, 2006, s. 1). Çalışmada, tematik analizdeki temel referanslardan biri kabul edilen Braun ve Clarke'ın altı aşamadan oluşan tematik analizinden faydalanılmıştır. Bu aşamalar: veriye aşina olunması, verinin kodlanması, temaların oluşturulması, temaların gözden geçirilmesi, temaların tam olarak isimlendirilmesi ve raporlandırma olarak belirlenmiştir. Bu aşamalar sıralı olmasına rağmen, analiz sürecinde farklı aşamalar arasında gidip gelinebilir. Analiz, temalar içinde ve arasında anlatılan hikâyenin kısa, tutarlı, tekrar etmeyen ilginç bir açıklamasını sağlamaktadır (Braun & Clarke, 2006, s. 89-95).

Çalışmada, toplumsal cinsiyet perspektifinden zengin içeriği ve ana kadın karakterin ön planda olması nedeniyle kasıtlı örnekleme yöntemiyle Bahar dizisi örneklem olarak seçilmiştir. Bahar dizisi 2024 yılında "Bahar: Uyanmaya hazır mısın?" sloganıyla Show TV'de yayınlanmaya başlayan, Kore yapımı "Doctor Cha" dizisinin Türkiye uyarlamasıdır. MF Yapım tarafından dram türünde üretilen dizi, başroldeki Bahar karakterinin ailesi ve toplumsal rolleri sorgulamasıyla kendi dönüşümünü konu almaktadır. Dizi, yayınlandığı ilk bölümden itibaren yüksek reyting oranlarıyla dikkat çekmiştir (Televizyongazetesi.com, 2024). Hikâye, tıp fakültesini yarıda bırakmak zorunda kalan ve evlilikle hayatını ailesine adayan Bahar'ın, hayati bir sağlık sorunu sonrasında uyanış hikayesi üzerine kurulmuştur. Dizi, yayınlandığı ilk bölümden itibaren sosyal medyada ve ana akım medyada yoğun ilgi görmüş; psikologlardan köşe yazarlarına kadar birçok alanda Bahar'ın hikâyesine ilişkin tartışma yaratmıştır. Nitel bir araştırma yönteminin yürütüldüğü araştırma kapsamında analiz için dizinin bölümlerinin sınırlandırılması gerekliliği doğmuş ve araştırma dizinin 24 bölümü ile sınırlandırılmıştır. Bu bölüm aralığı, dizide karakter inşasının, ana anlatının ve toplumsal cinsiyet temsillerine ilişkin temel örüntülerin şekillendiği süreci kapsamaktadır. Sonraki bölümlerde mevcut tematik örüntülerin tekrar ettiği gözlemlendiğinden çalışma ilk 24 bölümle sınırlandırılmış ve derinlemesine bir analiz yapılmıştır. Dizi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin literatür ışığında incelenmiş ve temalar oluşturulmuştur. Analizin ilk aşaması için iki araştırmacı da Bahar dizisinin 24 bölümünü izleyerek, kodlamaya ilişkin ilgili notlar almıştır. Kodlama sürecindeki tutarlılığı sağlamak amacıyla iki araştırmacı tarafından bağımsız kodlamalar yapılmış, ardından sonuçlar karşılaştırılarak temalar çerçevesindeki ortak unsurlardan yola çıkılmış ve yorumlama yapılmıştır. Notlar, senaryoda yer alan olaylar, karakter temsilleri, diyaloglar ve hikâyenin genel anlatısı temel alınarak düzenlenmiştir. Diziden elde edilen veriler, tümevarımsal bir yaklaşımla analiz edilmiş ve yapılan ilk kodlamalarda dizinin patriyarkal yapıyı bir yanıyla sorguladığı diğer yanıyla da yeniden ürettiği ortaya çıkmıştır. Bu aşamada elde edilen bulgular iki ana tema altında sınıflandırılmıştır. Bu temalardan "Direnişin İzleri", Kadın karakterin patriyarkal normlara karşı mücadele biçimlerini barındırırken "Patriyarkanın Gölgesi", patriyarkal normların yeniden üretildiği durumları kapsamaktadır. Her iki ana tema için de "annelik ve ev içi roller, güç ve bağımsızlık, sosyal çevre ve dayanışma, duygusal ve psikolojik unsur" ortak temalar olarak belirlenmiş ve genel tematik çerçeve oluşturulmuştur. Çalışmada bu temalardan yola çıkılarak yapılan incelemede her iki ana tema için alt temalar ve kodlara ulaşılmış ve dizinin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu temalaştırma alınan notlar ve kuramsal bilgiler ışığında araştırmacılar tarafından tablolaştırılmış ve tablolar çalışmanın bulgular kısmında sunulmuştur.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmanın bu bölümünde belirlenen temalar çerçevesinde dizide ilk olarak "Direnişin İzlerine" ilişkin bulgular değerlendirilmektedir. Ardından "Patriyarkanın Gölgesi" başlığı altında bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 1: Patriyarkaya Karşı Direnişin İzlerine İlişkin Tematik Analiz

Tema	Alt Tema	Kodlar	Örnek Olaylar
Annelik ve Ev İçi Roller	Destekleyicilik	Güçlendirme, Yeniden Tanımlama Destekleme	Bahar'ın annelik rollerini sorgulaması Yeniden tanımlama ve güçlenme süreci
Güç ve Bağımsızlık	Kendine Güven İnşası Yeni Kimlik Süreci	Cesaret Kararlılık Özgürlük Arayışı Sorgulama Ekonomik Özgürlük	Bahar'ın kendi ayakları üzerinde durmaya çalışması ve kariyerini koruma mücadelesi. Bahar'ın soyadını değiştirmesi. Bahar'ın monologları.
Sosyal Çevre ve Dayanışma	Kadın Dayanışması	Destek Güçlendirme Empati Yardım	Çağla'nın, Bahar'a destek vererek onu mücadelesinde cesaretlendirmesi. Bahar'ın annesinin her konuda kızını desteklemesi. Bahar'ın Rengin'e zor zamanında yardım etmesi ve onu yalnız bırakmaması.
Duygusal ve Psikolojik Şiddet	İçsel güçlenme Duygusal Dayanıklılık Bilinç Yükseltme	Yeniden Başlama Özgüven Cesaret Direnç	Bahar'ın, eşinin ihaneti ve sosyal baskılara rağmen kendini toparlama süreci. Bahar'ın travmatik olaylar ve sosyal baskılar karşısındaki duruşu ve var olma mücadelesi.

AİLE VE EV İÇİ ROLLER TEMASINDA DİRENİŞİN İZİNİ BARINDIRAN BULGULAR

Patriyarkal yapıda kadına biçilen kader içkinliktir (Beauvoir, 2019, s. 277). Geleneksel patriyarkal düzen, kadının fedakâr anne ve eş olarak tanımlanmasını, ev içi sorumlulukları üstlenmesini ve kendi ihtiyaçlarını geri plana atmasını dayatmaktadır. Kadının üstlendiği roller, eve hapsolmasının ve bireysel özgürleşmenin önündeki en büyük bir engellerden biridir. Friedan da (1963, s. 30), ev hanımlığını "adı olmayan sorun" olarak tanımlamaktadır. Ev içinde işleri yürüten tek kişi: eş, anne, çocuk bakıcısı, hemşire, eğitici, alışverişi yapan, dekorasyon uzmanı, aşçı, şoför, beslenme uzmanı olarak ev hanımıdır. Bu yüklerin altında ezilen kadın kendisini yok gibi hissetmektedir. Betty Friedan ve Simone de Beauvoir gibi feminist düşünürler, kadınların bu rollerden kurtulmasının yolunun özne olarak kendini gerçekleştirmesinden geçtiğini belirtmektedirler (Beauvoir, 2019; Friedan, 1963).

Dizide Bahar karakteri geçirdiği ameliyat sonrasında ev içi rollerinin kendisi üzerinde yarattığı baskıyı fark etmesi ve daha önce tamamen kendisinin sorumlu olarak gördüğü ve tek başına yürüttüğü ev işlerini yapmayı bırakması bu alandaki direnişin ilk temsilini oluşturmaktadır. Bahar'ın, geleneksel annelik ve eş rolü ile sürekli bastırdığı diğer toplumsal rolleri arasında yaşadığı çatışma, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri karşısındaki direniş biçimlerini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.

İlk bölümde Bahar'ın eşi ve çocukları için fedakârlık yapan, ev işlerini ve aile düzenini sağlayan bir figür olarak sunulması, geleneksel cinsiyet rollerinin bir yansımasıdır. Ancak ikinci bölümde, Bahar hayati bir sağlık sorunu yaşamış kendisine daha fazla özen göstermeye ve bireysel ihtiyaçlarını ön planda tutmaya başlamıştır. Eşi ve kayınvalidesi tarafından yıllarca ev içi emeği sömürülen ve

değersizleştirilen Bahar, onlardan intikam almak için gece yarısı gizlice mutfakta eşyaların yerlerini değiştirmiştir. Aradıklarını yerlerinde bulamayan Timur, Bahar'a evin düzenini altüst ederek neyi amaçladığını sorar. Bahar'ın "Baharoluşsal sancıların dışavurumu, kolla kendini, çanak çömlek patladı" cevabı aslında daha önceden başlayan başkaldırının açıkça ilan edildiği sahnedir (8. Bölüm, 01:08:00). Bu sahne Beauvoir'ın (2019) kadına ev içi rollerin dayatıldığı ve bu rollerin kadının özne olarak var oluşunu engellediği yönündeki yaklaşımıyla doğrudan ilişkilidir. Aynı şekilde Betty Freidan'ın (1963) adı olmayan sorun olarak tanımladığı ev kadınlığının, kadının görünmeyen emeğini ve kimlik krizini derinleştirdiğine ilişkin görüşü de Bahar'ın yaşadığı değişim sürecini anlamlandırmak için bir çerçeve sunmaktadır. Bahar'ın bu eylemi küçük ölçekte de olsa dayatılmış kimliğe karşı bir direniş olarak feminist literatürde sıklıkla tartışılan ev içi emeğin sorgulanması ve dönüşmesi ihtiyacını görünür kılmaktadır.

Bu tema altındaki bir diğer direniş alanı ise annelik rolüdür. Simone de Beauvoir'e göre (2019), kadınlar tarihsel süreçte öteki olarak konumlanmış ve annelik rolüyle de kısıtlanmıştır (Beauvoir, 2019). Ancak burada kadını kısıtlayan temel unsurun annelik olarak algılanması gibi basit ve indirgemeci bir yaklaşımdan ziyade patriyarkanın üretilmesine hizmet eden geleneksel rollerin kadınlar üzerinden tanımlanmasıdır. Kadının bireyselliği ve kendini gerçekleştirme arzusunu kısıtlayan şey onun anneliği değil; anneliğe atfedilen patriyarkal kodlardır. Bahar dizide sık sık anneliğine ilişkin geleneksel kodlarla mücadele etmekte ve yaptığı sorgulamalarla bu alanda bir farkındalık yaratmaktadır. Örneğin; doktorluk mesleğine geri döndüğü için kızının doğum gününe katılamamış ve bu durum onun annelik rolünün sorgulanmasına neden olmuştur. Bahar, kızına bir mektup yazarak: *"*Mükemmel anne yoktur, ben de mükemmel bir anne değilim. Kusursuz olmaya çalıştıkça daha çok hata yaptım." (4. bölüm) ifadeleriyle geleneksel annelik rolünü sorgulamıştır. Mükemmel anne olma baskısı ile beklenilen annelik biçimi toplumsal bir illüzyondan ibarettir ve dizinin bu sekansında da böyle bir gönderme söz konusudur.

Bahar'ın mektubu aynı zamanda kızına kendi kimliğini bulmasına yönelik öğütler de içermektedir. Bu da kadınların bireyselliğini bastıran patriyarkal yapıya karşı bireyselliğin ve özgürlüğün önemini aktaran bir direnişi temsil etmektedir. Dizideki bu sahne Bell Hooks'un da vurguladığı üzere, kadınların özgürleşmesinin yolunun kendi iç seslerini dinleyip kendi yollarını keşfetmesinden geçtiğine dayanan düşünceyle örtüşmektedir (Hooks, 2016, s. 19). Kadının özgürleşmesindeki tek gerçek hedef içsel özgürleşmedir (Dowling, 1994, s. 25).

Bahar karakterinin aile ve ev içi rollere yönelik direnişi dizide özellikle iç monologlar aracılığıyla görünür kılınmaktadır. İşi ve evi arasında sıkışan Bahar'ın istifa mektubu yazarken gerçekleştirdiği iç konuşması, kadına atfedilen çoklu toplumsal rollerin yarattığı kimlik çatışmasını ortaya koymaktadır:

> *Canım kendim seni öyle ihmal etmişim ki şimdi eskiye dönemiyorsun yeniye başlayamıyorsun. Bir kadının kırk ceketi olur derdi annem hepsini üst üste giyer. Sen öyle yorgunsun ki bir fazlasını taşıyamıyorsun. Senin suçun değil aslında, yükünü taşıdıkların sağolsun. Başka türlüsünü de yapamazdın. (5. bölüm).*

Bu sahnede Bahar, yüklenmiş olduğu annelik, ev işleri ve eşlik rollerinin altında ezildiğini ifade ederken, bireysel varlığının bastırılmasına karşı bir farkındalık geliştirmektedir. Beauvoir (2019), kadının başkalarının beklentilerine göre tanımlanmasının özgürleşmenin önündeki temel engel olduğunu belirtirken; Friedan (1963) da kadının görünmeyen ev içi emeğinin onun kimliğini silikleştirdiğine dikkat çekmiştir. Bahar'ın içsel çatışması, bu kuramsal yaklaşımlar doğrultusunda, ataerkil düzenin kadına yüklediği görünmez emek ve özveri rollerine karşı gelişen direnişin ifadesi olarak değerlendirilebilir. Böylece dizide, bireysel bir sorgulama sahnesi üzerinden patriyarkal normların sorgulanmasına zemin hazırlanmaktadır.

GÜÇ VE BAĞIMSIZLIK TEMASINDA DİRENİŞİN İZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bahar dizisinde kadın karakterin patriyarkal normlara karşı çıkışının izlerini görünür kılan bir diğer tema güç ve bağımsızlık temasıdır. Bu tema altında Bahar'ın bireysel ve toplumsal düzeyde özgürleşme arzusu, kendi kimliğini yeniden inşa etme süreci ve bağımsızlık arayışı ele alınmaktadır. Özellikle feminist literatürde kadınların bağımsızlık mücadelesi, hem ekonomik hem de kimliksel

alanlarda görünürlük kazanmakla ilişkilendirilmektedir (Fraser, 2007). Bahar karakterinin ekonomik bağımsızlık arayışı, patriyarkaya karşı direnişin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

Bahar, kayınvalidesinin temsil ettiği tüketim odaklı lüks yaşam modelini reddederek, mütevazı bir yaşam tarzını benimsemekte ve kendisine yönelik ekonomik şiddetin farkına varmaktadır.

> *Kendime ait kredi kartım bile yok. Senin ek kartlarınla idare ediyorum. Neden bunu yaptım acaba kendime. Hayır, gururuma mı yediremedim acaba senin kazandığın parayı harcamayı. Ya da kendi kazanmadığım parayı harcamak ayıp mı geldi bana. Ben de çalıştım ama sonuç olarak. Yok onun takım elbisesi, ütüsü. Her şeyinizi ütülü temiz önünüze koydum. Yediğiniz önünüzde yemediğiniz arkanızda geldiğinizde eve stres duvarı gibi karşıladım. Bunların hepsi ekstra mesaiye giriyor.(2. bölüm).*

Bahar karakterinin bu sorgulaması ev içi emek sömürüsüne karşı kadının kendisini yeniden konumlandırma sürecine işaret etmektedir. Bahar'ın bu ekonomik bağımlılık halinden duyduğu rahatsızlık, Serpil Sancar'ın (2009) belirttiği gibi, kadınların ev içi emekle toplumsal üretime katılmalarına rağmen ikincil konumda tutulmaları ve görünmez kılınmalarına bir örnek teşkil etmekte ve bu durumu görünür kılmaktadır. Bahar'ın ev içi emeğin maddi ve manevi değerini sorgulaması, feminist kuramın "ev emeğinin değersizleştirilmesi" ne yönelik eleştirilere paralellik göstermektedir. Feminist kuramcılar, ekonomik bağımsızlığın kadının toplumdaki yerini ve iktidar ilişkilerini yeniden tanımlamada önemli bir unsur olduğunu vurgulamışlardır; çünkü gelir elde edemeyen bir kadın, kendi kararlarını özgürce alamama ve bağımsızlık alanını sınırlandırma riskini taşımaktadır (Hooks, 2016, s. 69). Bu anlamda Bahar, ev içinde harcadığı emeği görünür kılmayı ve kendi hak ettiği değeri talep ederek bu alanda patriyarkaya karşı bir direniş göstermektedir.

Dizide Bahar'ın mesleğine geri dönme mücadelesi güç ve bağımsızlık teması altında ele alınmış ve kadınların kamusal alanda görünürlük talebiyle doğrudan ilişkili olarak yorumlanmıştır. TUS sınavına hazırlanmak için eşinden maddi destek isteyen Bahar, eşi tarafından küçümsenirken; kendi sosyal ve ekonomik varoluşunu kazanma mücadelesi vermektedir. Bu durumu Nancy Fraser'ın (2004) kamusal alana ilişkin görüşlerinden yola çıkarak, kamusal alanda tanınmanın ve katılımın bir adalet meselesi olduğu anlayışı çerçevesinde yorumlamak mümkündür. Fraser'a göre, kadınların kamusal alanda eşit tanınma hakkı, ekonomik bağımsızlık ve sosyal katılım ile doğrudan ilişkilidir. Bahar'ın bu mücadelesi, kadınların kamusal alanlardan ev içine çekilmesine yönelik patriyarkal baskılara karşı duruşun somut bir örneğini oluşturmaktadır.

Güç ve bağımsızlık teması altında direnişin izi olarak okunabilecek bir diğer içerik Bahar karakterinin boşanmadan önce soyadını değiştirmesidir. Patriyarkal düzende genellikle evlendikten sonra kadının almak zorunda bırakıldığı "soyadı veya kocasının adı" (surname or sirname), basit bir isim değişikliği meselesinin ötesinde toplumsal bir güç meselesi olarak kadının kimliğini yok ederek onu bireyselliğinden ve geçmiş kimliğinden kopuşa zorlamaktadır (Boxer, 2010, s. 164). Beauvoir'ın belirttiği gibi, kadınların kimliklerini erkeğe göre tanımlamaması, kendi kimliklerini kazanmalarının ilk aşamasıdır (Beauvoir, 2019, s. 15). Bahar, ekonomik bağımsızlığını kazanma sürecinde eşinin soyadından ve gücünden faydalanmak istemeyerek soyadını değiştirir. Bahar'ın bu tercihi, ataerkil yapının kadını erkeğin mülkü gibi konumlandıran anlayışına karşı bir kimlik direnişi olarak okunabilir. Dizide bu tema altındaki direnişin izine ilişkin bulgular çoğunlukla içsel güçlenme, kimlik bulma ve bağımsızlık kazanma çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Bu süreçler ise karakterin yaşadığı içsel çatışmalar üzerinden aktarılmaktadır. Özellikle Bahar'ın aldatıldığını hissettiği sahnelerdeki söylemleri bu temanın önemli bulgularını oluşturmaktadır:

> *Elimden tutup kaldırabilir miyim kendimi, kalın duvarlarla çevrili etrafım; bir balyozla kırsam kalın duvarları, çırpınarak çıksam altından bu enkazın. Başka türlüsü ne mümkün, uçabilmek için yeniden (8. Bölüm 01:00-02:00). İçimdeki bu karanlıkla yüzleşmekten korkmasam, ah bir cesaret, bir cesaret girebilsem gizli odalarıma, söylesem bağıra çağıra, sen değerlisin, sen değerlisiSen çok değerlisin. Özgürleşme korkusu, gelecek korkusu ile mutsuz evlere hapsolduk, ucunda ödül yok, uyanmak için kendini hatırla (9. Bölüm, 01:00- 02:00).*

Bahar karakterinin içsel monologlarında yer alan bu ifadeler güçlenme ve özgürleşme sürecinin psikolojik boyutuna işaret etmektedir. Bahar'ın yaşadığı içsel çatışmaların, toplumsal normlardan kaynaklanan öz değersizlik hissinin bir sonucu olduğu görülmektedir. Bahar'ın "uçabilmek için yeniden doğma" arzusu, yalnızca bireysel bir özgürleşme çağrısı değil, aynı zamanda normatif baskılara karşı bir öz-yaratım hamlesidir.

Sonuç olarak, Bahar karakteri üzerinden işlenen güç ve bağımsızlık teması, yalnızca ekonomik ya da mesleki bir özgürleşme değil, aynı zamanda kimlik inşası ve duygusal özgürlük arayışını da içeren çok katmanlı bir direniş izi olarak dizinin anlatısında yer almaktadır. Bu bağlamda Bahar'ın hikâyesi, feminist literatürde tanımlanan "bireysel güçlenmenin" karşımıza çıktığı bir direniş biçimi sunmaktadır.

SOSYAL ÇEVRE VE DAYANIŞMA TEMASINDA DİRENİŞİN İZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Feminist kuram, kadınlar arasındaki dayanışmayı patriyarkal sistemin yarattığı yalnızlık ve rekabet kültürüne karşı temel bir direniş stratejisi olarak konumlandırmaktadır. Hooks (2016, s. 31), kadınlar arasındaki kız kardeşlik bağının yeniden inşasının, cinsiyetçi baskıların aşılması sürecinde merkezi bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Kız kardeşlik, yalnızca bireysel dostluklar düzeyinde değil; ortak deneyimlerin, kolektif mücadelelerin ve karşılıklı güçlendirmenin bir zemini olarak tanımlanmaktadır. Bu bakış açısıyla ele alındığında, Bahar dizisinde kadın karakterler arasında kurulan dayanışma ilişkileri, bireysel kurtuluş hikâyelerinin ötesinde, toplumsal normlara karşı direnişi temsil etmektedir.

Dizideki bir diğer dayanışma örneği, Bahar'ın, eşinin ilişki yaşadığı kadın meslektaşına yönelik yaklaşımında ortaya çıkmaktadır. Geleneksel patriyarkal anlatılar, kadınları birbirine rakip ve düşman olarak konumlandırarak dayanışma ihtimallerini bastırmaktadır. Ancak Bahar'ın, öfkesini diğer kadına yöneltmek yerine onunla empati kurması, feminist literatürde "kadınlar arası dayanışmayı yeniden kurma" çağrısının pratik bir karşılığı olarak değerlendirilebilir. Bu tutum, kadınların birbirine düşmanlık etmek yerine yapısal sorunlara birlikte direnme potansiyelini açığa çıkarmakta ve bu yönüyle geleneksel medya temsillerinden ayrışmaktadır.

Bahar'ın annesiyle ilişkisi de dayanışmanın farklı bir biçimini, kuşaklar arası destek ve güçlendirme modelini görünür kılmaktadır. Annenin, geleneksel değerlere bağlı bir figür olmasına rağmen Bahar'ın boşanma ve bağımsızlık süreçlerinde onu desteklemesi, feminist kuramın annelik ilişkilerini yeniden yorumlama çağrısıyla paralellik göstermektedir. Bu ilişki, annelik bağının yalnızca fedakârlık ya da itaat üzerinden değil, dayanışma ve direniş ekseninde de kurgulanabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Burada annenin rolü, bireysel bir destekten öte, patriyarkal normlara karşı alternatif bir aile yapısının mümkün olduğuna işaret etmektedir.

Bununla birlikte, dizideki dayanışma örneklerinin sınırlı bir çerçevede sunulduğu da eleştirel bir bakışla not edilmelidir. Dayanışma, ağırlıklı olarak bireysel ilişkiler düzeyinde temsil edilmekte, daha geniş bir kolektif örgütlenme ya da yapısal değişim hedefi taşıyan bir direniş biçimi olarak kurgulanmamaktadır. Bu durum, feminist kuramın dayanışmayı toplumsal dönüşüm için bir araç olarak konumlandıran yaklaşımıyla tam anlamıyla örtüşmemektedir. Dolayısıyla Bahar dizisinde, kadınlar arası dayanışmanın bireysel güçlenme üzerindeki etkisi başarılı bir şekilde görünür kılınsa da, yapısal düzeyde bir değişim hedefinden uzak kalındığı söylenebilir.

DUYGUSAL VE PSİKOLOJİK DURUM TEMASINDA DİRENİŞİN İZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bahar dizisinde kadın karakterin patriyarkal normlara karşı verdiği en güçlü mücadelelerden biri, duygusal ve psikolojik süreçler üzerinden yürütülmektedir. Bartky(2015), patriyarkanın yalnızca ekonomik ve hukuksal alanlarda değil aynı zamanda psikolojik ve duygusal denetim yollarıyla da işlediğini belirtmektedir. Ona göre kadınların duygusal ve psikolojik olarak bastırılması ataerkil tahakkümün içselleştirilmiş bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda Bahar karakteri söz konusu bastırmaya karşı içsel bir direniş örneği sergilemektedir.

Dizi boyunca Bahar'ın maruz kaldığı yıldırma politikaları, eşinin onu sürekli yetersiz hissettirme çabaları ve annelik becerilerini sorgulaması, psikolojik şiddetin farklı biçimlerini ortaya koymaktadır. Bu müdahaleler, kadının özsaygısını zedeleyerek onu bağımsızlık arzusundan vazgeçirmeyi amaçlayan patriyarkal baskıya örnek teşkil etmektedir. Bahar'ın psikolojik direnişi, ilk olarak eşinin ve kayınvalidesinin, onun doktorluk mesleğine dönüş çabalarını küçümsemesiyle görünür hâle gelmektedir. Özellikle kayınvalidesinin Bahar'ın meslek hedeflerini "orta yaş krizi" olarak nitelemesi, yaş ve cinsiyet kalıplarına dayalı stereotipleştirme (Calasanti & Slevin, 2001) örneğidir. Bahar'ın bu küçümsemelere karşı geliştirdiği stratejik hamle – kayınvalidesinin çantasını satıp kendi eğitimine yatırım yapması – psikolojik güçlenmenin ve bireysel direnişin simgesel bir örneğini oluşturmaktadır.

Dizinin üçüncü bölümünde Bahar'ın kayınvalidesiyle yaşadığı diyalog, kadının psikolojik bağlılıktan kurtulma sürecinde önemli bir aşamayı temsil etmektedir. Bahar'ın "Bana giydirdiğiniz minnet hırkasını üzerimden çıkarmam yirmi senemi aldı" sözleri, duygusal manipülasyonun etkilerini ve bu manipülasyona karşı geliştirilen direnç mekanizmalarını yansıtmaktadır. Bu sahneyi, feminist literatürde sıklıkla tartışılan kadının aile içindeki bağımlılık ilişkilerini aşma mücadelesi açısından okumak mümkündür. Feminizm aileyi, kadının hapsedilmek istendiği özel alan olarak eleştirmekte; ancak kadının özgürleşmesinin de yine aile kurumunun dönüşümüyle mümkün olabileceğini savunmaktadır. Bu nedenle daha eşitlikçi bir aile yapısının gerekliliği vurgulanılmaktadır (Doğancı ve Tuncay, 2020: 1338).

Bahar'ın duygusal ve psikolojik direnişi, dizi ilerledikçe bireyselliğin ötesine geçerek kamusal bir ifade alanına doğra evrilmektedir. Özellikle 13. bölümde sergilenen tiyatro sahnesi bu bağlamda oldukça anlamlıdır. Bahar'ın Romeo ve Juliet oyununda "artık kadınlar ölmeyecek, ben de ölmeyeceğim" sözleriyle sahne metnini değiştirmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin kadını pasif ve acı çeken bir figür olarak konumlandırmasına karşı bir direnişi temsil etmektedir. Judith Butler'ın (1990) toplumsal cinsiyet performativitesi kuramı çerçevesinde Bahar, dayatılan kadınlık rollerini reddetmekte ve yeni bir özne pozisyonunu kamusal alanda dile getirmektedir. Sonuç olarak Bahar dizisinde duygusal ve psikolojik tutumlar üzerinden inşa edilen direniş, feminist teoride kadının içsel güçlenme ve öznellik kazanma süreçleriyle paralel bir çerçeve sunmaktadır.

BAHAR DİZİSİ: PATRİYARKANIN GÖLGESİNE İLİŞKİN TEMATİK ANALİZ

Çalışmanın bu bölümünde Bahar dizisinde patriyarkanın gölgesine ilişkin örnek olaylardan yola çıkılarak temalar belirlenmiş, bu temalara ait alt tema ve kodlar aşağıdaki gibi tablolaştırılmıştır. Her bir tema ayrı başlık altında değerlendirilerek temalara ilişkin veriler yorumlanmıştır.

Tablo 2: Patriyarkanın Gölgesine İlişkin Tematik Analiz

Tema	Alt Tema	Kodlar	Örnek Olaylar
Annelik ve Ev İçi Roller	Geleneksel Anne Rolü Kadının ev içinde sınırlandırılması Ailesiz kadınların sembolik imhası	Fedakârlık Ev içi iş yükü Toplumsal beklentiler Baskılama	Bahar'ın, "fedakâr anne" rolüne sürekli olarak itilmeye çalışılması ve bu durumun çatışmaya neden olması. Bahar'ın eşiyle ilişkilerinde itaatkâr ve uyumlu bir eş olarak sunulması. Seren karakterinin hamileliği ve anneliğin kutsallığına atıf. Çağla karakterinin sembolik imhası.
Güç ve Bağımsızlık	Çalışma hayatının engellenmesi ve emeğin görmezden gelinmesi. Kadına düşük gelir ve alt pozisyonların uygun görülmesi. Erkeğin kurtarıcı olarak konumlandırılması.	Maddi bağımlılık Dışlanma Patriyarkaya muhtaçlık	Bahar'ın eşinden daha aşağı bir pozisyonda ve daha az gelirinin olması ve bu durumun pek çok sorunun kaynağı olarak yansıtılması. Mesleğinde Bahar'a yönelik ön yargılar. Kadın karakterin güçlenmesinin Erkek karakter aracılığıyla sağlanması.
Sosyal Çevre ve Dayanışma	Patriyarkal sistemin sosyal ilişkiler ve söylemler üzerinden yeniden üretimi.	Kadınlar Arası Çatışma Korkutma ve Baskı	Kadın karakterlerin Bahar'a yönelik tutumları.
Duygusal ve Psikolojik Şiddet	Kadınların"sadık" olmasınayönelik toplumsal beklentiler. Cinsiyetçi söylem ve baskılarlakadının psikolojikolarak yıpratılmaya çalışılması.	Sosyal Baskı Yetersizlik Utanç ve Eleştiri	Bahar'ın yeni bir ilişkiye başlama sürecinde karşılaştığı zorluklar. Kadın karakterin yaşadığı içsel çatışmalar. Eşinin boşanma sürecinde Bahar'ı fiziksel ve duygusal olarak değersiz hissettirme çabaları.

ANNELİK VE EV İÇİ ROLLER TEMASINDA PATRİYARKANIN GÖLGESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Patriyarkal sistem, aile kurumunu kadınların toplumsal cinsiyet rollerine hapsedildiği bir alan olarak kurgulamakta ve bu yolla kadın kimliğini ev içi rollerle sınırlamaktadır. "Bahar" dizisinde bu temanın izleri, özellikle Bahar karakterinin annelik rolü üzerinden görünür hale gelmektedir. Bahar'ın doktorluk mesleğine geri dönme çabası, hem eşi hem de kayınvalidesi tarafından annelik görevini ihmal ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir. Bu durum, kadının öncelikli ve "doğal" rolünün annelik olduğuna dair kökleşmiş patriyarkal anlayışın bir yansımasıdır. Tuchman'ın (1978) belirttiği gibi, kadının aile dışı varoluşunun görünmez kılınması ve sembolik imhası burada somut bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle dizide Bahar'ın kariyer mücadelesinin küçümsenmesi, Tekeli'nin (1985) de belirttiği gibi kadının çalışma yaşamının ancak ev içi rollerini aksatmadığı sürece meşru görüldüğü geleneksel bakış açısını yeniden üretmektedir. Bahar'ın özgürlük ve kimlik arayışı, patriyarkanın kadına biçtiği ev içi rollerle sürekli çatışmakta, bu çatışmalar kadının içsel dünyasında ciddi bir gerilim yaratmaktadır. Dizide kadın karakterlerin ekonomik bağımsızlıklarının ailevi sorumluluklarını ihmal etmekle ilişkilendirilmesi ise, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği bir başka mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır.

Dizide, çocukların Bahar'a yönelik annelik beklentileri sürekli vurgulanırken, babanın ebeveynlik sorumluluğunun anlatıda görünmez kılınması, toplumsal cinsiyet normlarının yeniden üretildiğini göstermektedir. Dizideki bu anlatı, anneliği doğal kutsal ve temel bir kimlik alanı olarak konumlandırarak patriyarkal söylemi güçlendirmekte ve anneliğin yalnızca bireysel

bir deneyim değil, aynı zamanda toplumsal düzenin ideolojik olarak inşa ettiği bir kurum olduğu (Rich, 2021) yaklaşımını pekiştirmektedir. Dizide Bahar'ın boşanmanın ardından yaşadığı maddi ve duygusal zorluklar ise, kadınların konfor alanından çıkmaları durumunda nasıl "cezalandırıldıklarını" ortaya koymaktadır. Feminist ekonomi politik yaklaşımlar, patriyarkal kapitalizmin kadınların ekonomik bağımsızlık arayışını sistematik biçimde baltaladığını ortaya koymaktadır (Bora, 2005; Donovan, 2019; Walby, 2016) Bahar'ın maruz kaldığı süreç de, patriyarkal düzenin, kadını ekonomik bağımsızlık ve özgürlük mücadelesinde hem duygusal hem de maddi olarak cezalandıran yapısına ilişkin bir gölge niteliği taşımaktadır.

Öte yandan dizinin ikinci sezonunda Seren karakterinin hamileliği üzerinden kurgulanan anlatı, anneliğin bireysel bir tercih olmaktan ziyade toplumsal normlara tabi bir zorunluluk olarak sunulduğunu göstermektedir. Seren'in hamileliği, anneliğin kutsallığına yapılan vurgu aracılığıyla, kadın bedeninin patriyarkal düzen tarafından nasıl kontrol altına alındığını ortaya koymaktadır. Seren'in kendi arzularından ziyade toplumsal beklentiler doğrultusunda hareket etmek zorunda kalması, kadın bedeninin ve kimliğinin kültürel olarak üretildiğinin (Butler, 1990), örneğidir. Özellikle Bahar'ın Seren'i henüz kararını vermemişken zorla ultrasona götürdüğü ve bebeğin kalp atışını dinlettiği sahne, anneliğin "kutsallık" vurgusunun yinelendiği bir anlatıyı yansıtmaktadır. Bu sahne, kadınların üreme hakları üzerindeki toplumsal ve ailevi baskıların bir örneğini oluştururken, feminist literatürde tartışılan kürtaj hakkının medyada sıklıkla görmezden gelindiğini veya temsil edilmediğini de göstermektedir. Kürtaj hakkı feminist mücadele açısından beden politikaları çerçevesinde ele alınmakta ve beden özgürlüğü ve üreme özgürlüğünün temel bir boyutu olarak değerlendirilmektedir (Keskin, 2015). Dizideki bu sahnelerde ise bu hak görmezden gelinmektedir.

Bu tema altında patriyarkanın gölgesi olarak ortaya çıkan bir diğer unsur ise Çağla karakterinin anlatıdaki yeridir. Çağla karakteri patriyarkal anlatıların dışında konumlanan güçlü bir kadın figürü olarak dizide yer alsa da, hikâyesinin marjinalize edilmesi dikkat çekicidir. Çağla'nın evliliğe veya çocuk sahibi olmaya dair bir anlatısının olmaması, patriyarkal normlar içinde aile kuramamış kadının sembolik olarak toplum dışına itildiğine işaret etmektedir (Tekeli, 1985). Medyada geleneksel aile modeli dışında kalan kadınların görünmez kılınması, Tuchman'ın (1978) "sembolik imha" kavramı çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Çağla'nın temsilinin kısıtlılığı, patriyarkanın alternatif kadın kimliklerini görmezden gelmesinin ve geleneksel normların medya anlatılarını şekillendirdiğinin bir örneğini oluşturmaktadır.

Sonuç olarak, Bahar dizisinde annelik ve ev içi roller üzerinden patriyarkanın gölgesi, kadın kimliğinin sınırlandırılması, ekonomik ve duygusal bağımsızlık girişimlerinin cezalandırılması ve alternatif kadın modellerinin görünmez kılınması gibi farklı alanlarda ortaya çıkmaktadır.

GÜÇ VE BAĞIMSIZLIK TEMASINDA PATRİYARKANIN GÖLGESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Dizide Bahar'ın bireyselleşme ve özgürleşme süreci, patriyarkal müdahalelerin gölgesinde şekillenmektedir. Kadın karakterin güçlenme çabalarının, erkek otoritelerin onayıyla meşrulaşması ya da bu otoriteler tarafından manipüle edilmesi, patriyarkanın kadınlar üzerinde kurduğu sistematik tahakkümün bir yansımasıdır. Bu durum, Simone de Beauvoir'ın (2019: s. 54) "vassallık" olarak vurguladığı biçimiyle, kadının toplumsal düzende erkek özne tarafından "başka" olarak kurgulandığını göstermektedir. Beauvoir, kadının kocasıyla, kızın babasıyla, kız kardeşin erkek kardeşiyle ilişkisinin bir tür bağımlılık ilişkisi olduğunu vurgulamakta ve bu bağımlılığın cinsel olarak farklılaşan roller sonucu oluştuğunu belirtmektedir. Ona göre bu ilişkide kadın hiçbir zaman özne konumunda olmamakta erkek egemen sistemde nesne konumuna indirgenmektedir. Dizide Bahar'ın mesleki ve kişisel kazanımlarının, erkek karakterlerce "bahşedilen" fırsatlar aracılığıyla gerçekleşmesi de bu durumun örneğini oluşturmaktadır.

Bahar'ın, doktorluk mesleğindeki özgüven eksikliğini aşma süreci, güçlü bir erkek figürünün (zengin hasta) müdahalesiyle desteklenmiş; mesleğinde kalabilmesi, bu figürün hastaneye yapacağı bağış şartına bağlanmıştır. Benzer şekilde, hastanedeki görevine son verilmek istendiğinde de, erkek patron figürünün araya girmesi ve

Bahar'ı tekrar işe alması, kadın karakterin bağımsızlık mücadelesinin dahi erkek desteği üzerinden tanımlandığını göstermektedir. Bu anlatılar, kadınların kendi ayakları üzerinde durmalarının değil, erkek figürlerin koruyucu müdahaleleri sayesinde var olabilecekleri anlayışının yeniden üretildiğinin bir göstergesidir. Dowling'in (1994: s. 206) kavramsallaştırdığı "Sindirella Kompleksi" de bu bağlamda oldukça açıklayıcıdır. Dowling'e göre kadınlar, hayatlarını dönüştürmek ve zorlukların üstesinden gelmek için dışsal bir kurtarıcıya ihtiyaç duyduklarına dair bir inanca sahiptirler. Dizide Bahar'ın ve diğer kadın karakterlerin kurtuluş ya da yükselişlerinin dışsal bir erkek figürün müdahalesine bağlı olması, Dowling'in belirttiği bu bağımlılık modelinin medya aracılığıyla kurulmasına bir örnek oluşturmaktadır. Güçlü ve bağımsız görünen kadın karakterler bile patriyarkal sistemin gölgesinden sıyrılamamakta; kendi başarıları erkek otoritelerin onayı ve desteği ile meşrulaştırılmaktadır. Dizide sık sık tekrarlanan "erkek koruyucu figür" anlatısı, kadın karakterlerin özneleşmesini sekteye uğratmakta ve onları edilgen konumlara hapsetmektedir. Örneğin; Evren karakterinin, Bahar'ın arkasında "koskoca bir Evren" olduğunu vurgulaması, kadınların bireysel güçlenmesinin bile bir erkek figürün varlığıyla ilişkilendirilmesine hizmet etmektedir. Bu tür söylemler, ataerkil toplum yapısının, kadınların özgürleşmesini dahi kendi normları içinde kontrol etmeye çalıştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, dizide güç ve bağımsızlık temasının işlenişi, bir yandan kadın karakterlerin özgürleşme mücadelesine vurgu yaparken diğer yandan patriyarkal değerlerin yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Kadınların bireysel kazanımları, sistemli bir biçimde erkek onayı, desteği ya da müdahalesi ile bütünleşmekte; böylece patriyarkal gölge dizinin anlatısında kadın özgürleşmesinin temel bir unsuru olarak yeniden üretilmektedir.

SOSYAL ÇEVRE VE DAYANIŞMA TEMASINDA PATRİYARKANIN GÖLGESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Dizinin özellikle ikinci sezonuyla birlikte, kadın karakterler arasındaki ilişkilerin kıskançlık ve rekabet üzerine kurulması, patriyarkal normların medyadaki etkisini ortaya koyan en önemli veriyi oluşturmaktadır. Bu anlatı, kadın dayanışmasının zayıflaması ve kadınlar arası çatışmanın teşvik edilmesi bağlamında önemli bir veri sunmaktadır. Feminist literatürde, patriyarkanın, kadınlar arasındaki rekabeti körükleyen yapısı eleştirilmekte (Hooks, 2016:30) Bahar'ın diğer kadın karakterlerle yaşadığı çatışmalar, bu tür bir rekabetin ve dayanışmasızlığın nasıl toplumsal olarak yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu durumu, patriyarkal düzenin kadınların gücünü ve birliğini tehdit etme biçimi olarak yorumlamak mümkündür. Kadınların birbirleriyle dayanışma kurmak yerine, erkek otoritelerden yardım beklemeleri veya birbirleriyle çatışmaya girmeleri, patriyarkanın kadınları birbirine düşürme stratejisinin bir sonucudur. Dizide otorite sahibi bir kadının kıskanarak Bahar'ın kariyerini tehdit etmesi ve Bahar'ın bu durumu çözmek için erkek bir otoriteden yardım istemesi, patriyarkanın erkekleri üstün konumda tutarak, kadın sorunlarını çözme yetkisini onlara vermesini net bir şekilde yansıtmaktadır. Bu tür anlatılar, erkeklerin gücünü pekiştiren, kadınların ise bu güce bağımlı kılındığı bir düzenin işleyişini simgelemektedir.

Bu durumu daha da derinleştiren bir başka örnek, dizideki aldatma olayında erkek karakterin sempatik ve esprili bir şekilde sunulmasıdır. Bu temsil, izleyicinin erkek karaktere daha fazla hoşgörü göstermesini sağlarken, aldatılan kadın karakteri mağdur olarak, ilişki yaşayan diğer kadını ise "kötü" ve "suçlu" figürler olarak sunulmaktadır. Medyada kadınların genellikle negatif, pasif ve mağdur olarak temsil edilmesi, kadın karakterlerin güçsüzleştirilmesine ve olumsuz stereotiplere mahkûm edilmesine yol açmaktadır (Alankuş, 2009; İnceoğlu, 2004; Çelenk, 2010). Bu tür temsiller, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirirken, kadınların toplumsal rollerine dair kalıplaşmış ve dar bakış açılarını da yeniden üretmektedir.

Bell Hooks (2016), patriyarkanın, erkekleri önceliklendiren biçiminde, kadınları kıskançlık, korku ve nefret ilişkisi içerisinde toplumsallaştırdığını belirtir. Ona göre, feminist düşüncenin temelinde yer alan kız kardeşliğin yeniden güçlenmesi, kadınlar arasındaki bu cinsiyetçi rekabetin ortadan kaldırılmasıyla mümkündür. Ancak, medyadaki bu tür anlatılar, kadın dayanışmasının ve kadınların güçlenme çabalarını engelleyerek patriyarkal düzenin sürekliliğini sağlamaktadır. Kadınlar arasındaki kıskançlık ve rekabetin teşvik edilmesi, sadece toplumsal yapının

değil, aynı zamanda kadınların özgürleşme ve güçlenme mücadelesinin de engellenmesine yol açmaktadır.

DUYGUSAL VE PSİKOLOJİK DURUM TEMASINDA PATRİYARKANIN GÖLGESİNE İLİŞKİN BULGULAR

Dizide kadın ve erkek karakterlerin boşanma sonrası yaşam biçimlerindeki belirgin farklılıklar, patriyarkal normların duygusal ve psikolojik düzeyde nasıl üretildiğini ve pekiştirildiğini gösteren önemli bir bulguyu oluşturmaktadır. Bahar'ın boşanma sonrası özel hayatını toplumsal normlara göre şekillendirmesi, kadının toplumsal cinsiyet rollerine sıkı sıkıya bağlı kalarak kişisel özgürlüğünü sınırlaması, ataerkil toplumdaki kadınlar üzerindeki baskının somut bir yansımasıdır. Özellikle Bahar'ın sevdiği adamla ilişki kurmaktan çekinmesi, yalnızca bireysel bir korku olarak değil, aynı zamanda "yeni boşanmış bir kadın" olarak toplumsal normların ve ahlaki yükümlülüklerin oluşturduğu baskıların bir sonucudur. Dizide erkek karakterin boşanma sonrası hızla yeni ilişkiler kurabilmesi ve hiçbir içsel çatışma yaşamaması, patriyarkal sistemin erkeklere tanıdığı toplumsal özgürlüklerin ve kadınlara dayattığı ahlaki sınırların bir yansımasını oluşturmaktadır, Erkekler boşanma gibi toplumsal normlar açısından hassas bir durumda dahi, bireysel özgürlükleriyle hareket eden bir özne olarak temsil edilirken, kadınlar benzer koşullarda toplumsal denetim ve ahlaki yargılara maruz kalmaktadırlar (Douglas, 1995). Kadınlık ve erkeklik arasındaki bu çifte standart, erkek egemen toplumun bin yansımasını oluşturmaktadır (Scott 1986; Connell, 1995). Scott'un (1986), toplumsal cinsiyetin iktidar ilişkileri bağlamında inşa edildiğine ilişkin yaklaşımı, kadınların boşanma sonrası yaşadığı ahlaki kısıtlamaları anlamlandırmak açısından önemlidir. Benzer şekilde Connel'in (1995), hegemonik erkeklik" kavramsallaştırması, erkek karakterin bu özgürlüğünün, toplumsal düzeyde erkekliğe atfedilen ayrıcalıklı konumla doğrudan ilişkili oludğunu göstermektedir. Öte yandan dizide Bahar'ın içsel çatışmalarının sürekli olarak bir "bedel ödeme" gerekliliğiyle şekillenmesi, patriyarkanın kadınların duygusal ve psikolojik bağımsızlıklarını engelleyen psikolojik baskılarına örnek oluşturmaktadır.

Bu bulgular genel olarak, dizideki anlatıların kadın karakterlerin toplumsal rollerini ve kimliklerini patriyarkal normlar doğrultusunda şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Kadınlar arası ilişkilerde dayanışmanın zayıflatılması, boşanma sonrası yaşamlarda uygulanan çifte standartlar ve duygusal bağımsızlık mücadelelerinin sürekli bedel ödeme ile ilişkilendirilmesi, ataerkil sistemin kadın kimliği üzerindeki psikolojik ve toplumsal baskıyı yeniden ürettiğini göstermektedir. Medyadaki bu temsiller, sadece bireysel hikâyeleri yansıtmaktan öte daha geniş ölçekte toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve mevcut güç ilişkilerinin sürekliliğinin sağlanmasına hizmet etmektedir.

SONUÇ

Toplumsal cinsiyet kimlik ve rollerini öğreten, eril tahakkümü pekiştiren, cinsiyete dayalı eşitsiz toplumsal yapıyı sürdüren araçların başında gelen medya, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde bunu tersine çevirebilecek potansiyeli de içinde barındırmaktadır. Bu çalışmada medyada kadınların ikincil konumunu sağlamlaştıran anlam kalıplarının hangi temalar üzerinden üretildiği ve/veya cinsiyet eşitliği mücadelesinde farkındalık yaratabilecek bir araç olarak medyanın taşıdığı potansiyeli yansıtıp yansıtamadığı sorularına cevap aranmıştır. Bahar dizisi, yerleşik toplumsal cinsiyet stereotipleriyle dolu diğer dizilerden farklı bir yerde durmaktadır. Dizide hikâyenin gidişatını belirleyen ana karakter/özne kadındır. Ana akım medya kanallarında yayınlanan diğer dizilerden farklı olarak Bahar dizisinde genel olarak öne çıkan kadın karakter sayısı, erkek karakter sayısından fazladır. Kadınlar da erkekler gibi dizinin çoğunluğunda ev dışı çalışma ortamında kamusal alanda görünürdür. Dizide fiziki şiddet veya cinsel objeleştirme gibi stereotiplere başvurulmamıştır. Özellikle birinci sezon bölümlerinde, medyada görmeye pek de alışkın olmadığımız şekilde, Bahar'ın kimliğini geri kazanma ve inşa etme sürecinde, toplumsal cinsiyet duyarlılığının oluşturulmasına yönelik söylem ve eylemler ön plana çıkmaktadır.

Dizide feminist literatürde yer verilen stratejiler olay örgüsü içinde karşımıza çıkmaktadır. Patriyarkayla mücadelede ilk aşama, kadınların farkındalıkları, bilincini yükseltmeleri ve içten güçlenmeleridir. Bahar'ın birinci sezon bölümlerinin neredeyse tümünde kendini motive

edici, güven aşılayıcı iç sesleri, toplumsal cinsiyet farkındalığına, patriyarkayla mücadelesine ve bilinç yükseltmeye örnektir. Kadınların erkeklerden bağımsız olarak kendi kimliklerini oluşturma sürecine Bahar'ın evlilik öncesi soyadını geri alması, özgürleşmesi için ekonomik bağımsızlığını kazanması, tek başına yürüttüğü ev içi işleri ve sorumluluklarını askıya alarak kocasının da sorumluluğunu hatırlatması direniş açısından önemli örneklerdir. Bahar patriyarkal yapıyla mücadelesinde zaman zaman kararsızlık yaşasa da en yakın arkadaşı Çağla ve annesinden destek almaktadır. Bu sahnelerde de feminist literatürün kız kardeşlik, dışarıdan güçlenme, dayanışma, destek alma, birlikte hareket etme gibi direniş stratejileri ön plana çıkmaktadır. Özellikle birinci sezonda patriyarkal mücadele için güçlü bir farkındalık oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Dizinin ikinci sezonundan itibaren bu farkındalık ve direniş, yerini eril bakışa hizmet eden yerleşik toplumsal cinsiyet stereotiplerine bırakmıştır. Bahar'ın anneliği ile genel olarak dişil ve eril karakter özelliklerinin temsili bağlamında patriyarkanın gölgesi belirgin biçimde ortaya çıkmıştır. Bahar'ın boşanma sonrasında yaşadığı zorluklar, boşanması ile anneliğinin sorgulanması, boşanmış bir kadın olmasına rağmen elalem baskısından yeni bir ilişkiye başlayamaması, dizinin iyi annelerinin cinsellikten arındırılması, başarılı yönetici olarak erkeklerin öne çıkması, kadınların erkekler tarafından kurtarılması gibi olaylar üzerinden patriyarkal söylem yeniden üretilmiştir. Dizinin en güçlü kadın karakteri olan Çağla'nın özel alanına ve hayatına dair hiçbir emare bulunmaması, başarılı bir kadın doğum uzmanı olan Rengin'in evlilikle ilgili saplantılı halleri, kadınlar arası rekabet ve kıskançlık, kürtajın bir seçenek olarak medyada sunulmaması gibi örnekler çerçevesinde medyadaki kadının sembolik imhasına yeniden yer verilmiştir. Kadının bakım emeği ve erkeklerin yönetici, kurtarıcı rolleri gibi cinsiyet stereotipleri dirençli/sarsılmaz temalar olarak tespit edilmiştir.

Bahar dizisi, kadın temsilinde eşitlik açısından olumlu bir yaklaşım sergilese de anlatıdaki pek çok unsur patriyarkal yapıyı belirgin biçimde beslemektedir. Bahar'ın yaşadığı zorluklar, kurtarıcı erkek figürlerinin ön plana çıkması, geleneksel cinsiyetçi kodlarla kadınlığın yeniden tanımlanması ve güçlü kadın imgesinin gölgelenmesi patriyarkanın dizideki varlığını ve sürekliliğini ortaya koymaktadır. Ancak buna rağmen patriyarkal düzenin egemen olduğu bir alanda kadın karakterin mücadelesini görünür kılan bu ikili yapısıyla dizi, izleyiciye eleştirel bir bakış açısı sunma potansiyeli de taşımaktadır. Yerleşik ve köklü bir alan olarak toplumsal cinsiyet stereotipleriyle mücadele kolay olmadığı gibi sürekli bir farkındalık ve çaba gerektirmektedir. Bu nedenle medyanın toplumsal cinsiyet normlarını yeniden üretme ve dönüştürme potansiyeli de dikkate alınarak gelecekteki araştırmalarda kadınların ön plana çıktığı yapımlarda kadın temsillerinin izleyici algısı üzerindeki etkilerinin incelenmesi yapılabilir. Böylece literatürdeki tartışmalar derinleştirilirken; medya içeriklerinin, toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifi doğrultusunda geliştirilmesi mümkün kılınabilir.

KAYNAKLAR

Alankuş, S. (2009). Medyada kadın-beden temsil (siyaset) i. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi. https://archives.saltresearch.org/bitstream/123456789/159591/1/ECOBARCE152.pdf

Alankuş, S. (2012). Medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hak ihlalleri. S. Alankuş (Ed.), Kadın odaklı habercilik (s. 151-168). IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Alkan, A. (2017). Cinsiyet dinamiklerinin peşinden mekanın izini sürmek. A. Alkan (Ed.), Cins cins mekan (s. 7-35). Varlık Yayınları.

Allholjailan, M. (2012). Thematic analysis: A critical review of its process and evalatuin. West East Journal of Sociel Sciences, 1(1), 39-47. https://faculty.ksu.edu.sa/sites/default/files/ta_thematic_analysis_dr_mohammed_alhojailan.pdf adresinden alındı

Bartky, S. L. (2015). Femininity and domination: Studies in the phenomenology of oppression. Routledge.

Beauvoir, S. (2019). İkinci cinsiyet: olgular ve efsaneler. G. Savran (Çev.), Koç Üniversitesi.

Berger, J. (2010). Görme biçimleri. Y. Salman (Çev.), Metis Yayınları.

Bhasin, K. (2014). Toplumsal cinsiyet: Bize yüklenen roller. K. Ay, & Z. Sarıcahacıoğlu (Çev.), KADAV.

Bora, A. (2005), Kadınların sınıfı. İstanbul: İletişim Yayınları

Boxer, D. (2010). Gender, language and power: Surname or sirname. S. J. B., & J. A. P., Language in the real world: An introduction to linguistics (s. 164-179). Routledge.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77-101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Butler, J., & Trouble, G. (1990). Feminism and the subversion of identity. Gender trouble, 3(1), 3-17.

Calasanti, T. M., & Slevin, K. F. (2001). Gender, social inequalities, and aging. Rowman Altamira.

Connell, R. W. (1995). Masculinities. University of California Press.

Connell, R. (1998). Toplumsal cinsiyet ve iktidar. C. Soydemir (Çev.), Ayrıntı Yayınları.

Çelenk, S. (2010). Kadınların medyada temsili ve etik sorunlar. B. Çaplı ve H. Tuncel (Ed.), Televizyon Haberciliğinde Etik. s.229-236. Ankara: Fersa Matbaacılık.

Direk, Z. (2018). Cinsel kimliğin inşası: Felsefi bir problem olarak cinsiyet. Metis Yayınları.

Doğancı, H.K. & Tuncay, T (2020). Tarihsel süreç içerisinde kadının aile içindeki konumunun feminist sosyal hizmet yaklaşımı temelinde değerlendirilmesi, Toplum ve Sosyal Hizmet, 31(3), 1324-1351.

Donovan, J. (2019). Feminist Teori, Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Douglas, S. J. (1995). Where the girls are: Growing up female with the mass media. Times Books.

Dowling, C. (1994). Sindrella kompleksi: Çağdaş kadında bağımsızlık korkusu. Öteki Yayınevi.

Dökmen, Z. Y. (2015). Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar. Remzi Kitabevi.

Dursun, Ç. (2011). Türkiye'de 1975-2010 arasında haber, habercilik ve gazetecilik çalışmalarında kadın sorunlarına bakış ve feminist yaklaşımlar. S. Sancar (Ed.), Birkaç arpa boyu: 21. Yüzyıla girerken türkiye'de feminist çalışmalar (s. 603-647).Koç Üniversitesi Yayınları.

Fraser, N. (2004). Kamusal alanı yeniden düşünmek: Gerçekte varolan demokrasinin eleştirisine bir katkı. Kamusal Alan. Meral Özbek (Ed.) İstanbul: Hil Yayın. 104-105.

Fraser, N. (2007). Feminist politics in the age of recognition: A two-dimensional approach to gender justice. Studies in social justice, 1(1), 23-35.

Friedan, B. (1963). The feminine mystique, New York: W.W. Norton Compan. Norton Compan.

Gauntlett, D. (2008). Media, gender and identity: An introduction. Routledge.

Gencel Bek, M., & Binark, M. (2000). Medya ve cinsiyetçilik. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Gül Ünlü, D., & Aslan, P. (2016). Türk televizyon dizilerindeki kadın rollerine kadınların gözündün bakmak. İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergis, 1(2), 191-206. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/716638.

Hooks, B. (2016). Feminizm herkes içindir. BGST Yayınları.

İmançer, D. (2006). Cinsiyet rolü temsili: Medya kültürü, feminizm, televizyon ve seriyaller. D. İmançer (Ed.), Medya ve kadın (s. 47-66). Ebabil Yayınları.

İnceoğlu, Y. (2004). Medyada kadın imajı. Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma, 2(1), 11-20.

İnceoğlu, İ., & Akçakalı, E. (2018). Televizyon dizilerinde toplumsal cinsiyet eşitliği araştırması. TÜSİAD.

Keskin, İ. (2015). Kürtaj tartışmaları ve feminism. Fe Dergi 7 (1). 86-95.

Kandiyoti, D. (2013). Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: kimlikler ve toplumsal dönüşümler. A. Bora, S. F., T. Ş., T. H., & F. Özbay (Çev.) İstanbul: Metis.

KSGM. (2018). Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı 2018-2023. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.

Lippman, W. (1998). Public opinion: With a new introduction by Michael Curtis. Transaction Puplishers.

Llyod, G. (1996). Erkek akıl: Batı felsefesinde "erkek" ve "kadın". M. Özcan (Çev.), Ayrıntı Yayınevi.

Mill, J. S. (2016). Kadınların Özgürleşmesi. D. B. Aksel (Çev.), Pinhan Yayınevi.

Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K., & Ranfagni, S. (2023). A step by step process of thematic analysis to develop a conceptual model in qualitative research. İnternational Journal of Qualitative Methods, 1-22. https://doi.org/10.1177/16094069231205789

Oakley, A. (1985). Sex, gender and society. England: Gower Publishing.

Öztürk, S. R. (2011). Türkiye Sinema Literatüründen Kadınlara Bakmak. S. Sancar (Ed.), Birkaç arpa boyu: 21. yüzyıla girerken türkiye'de feminist çalışmalar (s. 679-700). Koç Üniversitesi Yayınları.

Rich, A. (2021). Of woman born: Motherhood as experience and institution. WW Norton & Company.

Sancar, S. (2009). Erkeklik: imkansız iktidar: Ailede, piyasada sokakta erkekler. Metis.

Scott, J. W. (1986). Gender: A Useful category of historical analysis. The American Historical Review, 91(5), 1053-1075.

Stoller, R. J. (2019). Sex and gender: The development of masaculinity and femininity. Routledge.

Tekeli, Ş. (1985). Türkiye'de feminist ideolojinin anlamı ve sınırları üzerine. Yapıt: Toplumsal Araştırmalar Dergisi. (9), 48-66. https://kasaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2023/08/yapit-09.pdf.

Telseren Ömeroğlu, A. (2024). Patriyarkayı tanımak: Bir iktidar mekanizması olarak patriyarka nasıl işler? Fenerbahçe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(1), 20-42. doi: 10.58620/fbujoss.1501469.

TGC. (2016). Kadın ve Medya: Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi Haber Kılavuzu. Akademi Yayını.

Tuchman, G. (1978). Introduction: The seymbolic annihilation of women by the mass media. G. Tunchman, D. K. Arlene, & D. J. Benetlene K. (Ed.), Heart and home: images of women in the mass media (s. 3-38). New York: Oxford University Press.

Uğur Tanrıöver, H. (2012). Medyada kadınların temsil biçimleri ve kadın hak ihlalleri. S. Alankuş (Ed.), Kadın odaklı habercilik (s. 151-168), IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Walby, S. (2016). Patriyarka kuramı. H. Osmanağağolu (Çev.), Dipnot Yayınları.

Wood, J. T. (1994). Gendered media: the influence of media on views of gender. J. T. Wood (Ed.), İn gendered lives: communication, gender and culture (s. 231-244). Belmont CA: Wadsworth. https://www1.udel.edu/comm245/readings/GenderedMedia.pdf.

Yazar Katkı Oranı Araştırmacılar bu çalışmanın tümüne eşit katkıda bulunmuştur. Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.